Nota van beantwoording

Samenvatting en beantwoording zienswijzen naar aanleiding van het voornemen aanwijzing tot gemeentelijk monument voor blok 1, 2 en 5 aan de Tugelaweg.

Op het verzoek om zienswijzen (d.d. 9-7-2025) heeft Erfgoedvereniging Heemschut samen met Het Cuypersgenootschap (d.d. 21-7-2025) ingediend. Ook de eigenaar van de panden, Ymere, heeft (d.d. 29-8-2025) een zienswijze ingediend. Deze zienswijzen worden in dit document samengevat en beantwoord (cursief). De zienswijzen worden toegevoegd in de bijlagen van de besluitvorming.

Zienswijze Ymere (d.d. 29-8-2025)
Ymere kan grotendeels instemmen met het aanwijzen van de blokken 1, 2 en 5 tot gemeentelijk monument. De blokken 2 en 5 zijn zeer recent gerenoveerd en grotendeels teruggebracht naar het oorspronkelijk ontwerp. En tegelijkertijd zijn al deze woningen gemoderniseerd en voldoen zij aan de eisen die de huidige tijd vraagt. Het aanwijzen van beide blokken tot gemeentelijk monument zal nu en in de toekomst voor Ymere een extra zorgplicht inhouden; een plicht die zijn graag op zich zal nemen.

Voor blok 1 vraagt Ymere de gemeente het bouwdeel op te delen in 3 bouwdelen en enkel het bouwdeel aan de Maritzstraat aan te wijzen als gemeentelijk monument. Voor de andere twee bouwdelen van blok 1, dus bouwdeel 2 en 3, heeft Ymere de wens voor sloop-nieuwbouw. Bouwdeel 2 wordt nieuwbouw en bouwdeel 3 wordt nieuwbouw met ook het verhogen van dit bouwdeel zodat het aansluit in hoogte bij de andere bouwdelen, maar wel met een ontwerp dat het oorlogsverleden zichtbaar maakt en houdt. In overeenstemming met de wens van de erfgoedpartijen (Erfgoedvereniging Heemschut, Het Cuypersgenootschap) zal de stedenbouwkundige opzet van Berlage, met terugliggende bouwblokken aan weeszijden van de Maritzstraat, behouden blijven.

In de gevels van de nieuwbouw in het derde bouwdeel “laten we de contouren van de naoorlogse woningen terugkomen, zodat het verhaal van de oorlog verteld kan blijven en juist door de nieuwbouwingreep beter afleesbaar wordt”. Door blok 1 terug te brengen naar haar oorspronkelijke contouren van begin vorige eeuw gaat het weer een geheel vormen met de andere bouwblokken aan de Tugelaweg.

Ymere heeft een uitgebreid participatietraject met belanghebbenden doorlopen voorafgaand aan de vormgeving van voorliggend plan. Naast de bewoners(commissie), Erfgoedvereniging Heemschut, Het Cuypersgenootschap en vertegenwoordigers van de gemeente zijn ook Joods Maatschappelijk Welzijn en Centraal Joods Overleg betrokken. Alle belangen afwegende is Ymere tot de onderhavige hybride variant van blok 1 gekomen (deels renovatie, deel sloop-nieuwbouw).

De betrokken joodse organisaties hechten vooral veel waarde aan de glorietijd van HWV (Bouwfonds Handwerkers Vriendenkring); aan behoud van de beeldbepalende en historische gevel aan de Maritzstraat, die verwijst naar de oprichting van het pand. Dit bouwdeel is voor hen belangrijker dan de zichtbare oorlogsschade van de laagbouw. Daarom wil Ymere de nadruk leggen op het bouwdeel (1 van blok 1) aan de Maritzstraat, door deze zorgvuldig te renoveren.

Vanzelfsprekend en van cruciaal belang voor Ymere is dat ook haar huurders volwaardig zijn meegenomen in de afweging. Bij een (groot) deel van de bewoners is de wens volledige sloop van blok 1 ten einde een optimale woonkwaliteit te realiseren door middel van nieuwbouwwoningen.

Ook heeft Ymere diverse keren gesproken met de Integrale Commissie: "[...] zij kan de redenering die heeft geleid tot dit nieuwe voorstel goed volgen en onderschrijft de hoofdlijnen van het nieuwe plan". Zie verslag Integrale Commissie 9 april 2025 (als bijlage bij de besluitvorming gevoegd).

Ymere vraagt het dagelijks bestuur een zorgvuldige belangenafweging te maken tussen het cultuurhistorische belang en andere betrokken belangen, waaronder het belang van Ymere in haar taak als woningcorporatie om te zorgen voor voldoende en gedegen woningen. Met de hybride variant (behoud bouwdeel 1 van blok 1 en sloop-nieuwbouw bouwdeel 2 en 3 van blok 1) kan Ymere circa 25 extra sociale huurwoningen toevoegen bovenop de 50 bestaande woningen. Van deze circa 75 woningen zullen er circa 40 (toegankelijke) nieuwbouwwoningen zijn. Deze aanpak biedt volgens Ymere de beste balans tussen erfgoed, woonkwaliteit en woningaanbod, mede tot stand gekomen via een open participatieproces met betrokkenen.

Verder geeft Ymere nog mee dat blok 2 recent zonder vierde laag is gerenoveerd (was na de oorlog herbouwd in 3 lagen, niet de oorspronkelijke 4 lagen) en daarin afwijkt van het ooit oorspronkelijke beeld (van voor de oorlog) en op die manier ook (een deel van) het verhaal van de oorlogsschade vertelt.

Tijdens de afsluitende participatiebijeenkomst 17 april 2025 georganiseerd door Ymere heeft de portefeuillehouder Jan-Bert Vroege al zijn steun en complimenten voor het proces, de aanpak en de gekozen hybride variant uitgesproken. Het dagelijks bestuur is ervan overtuigd dat Ymere een bijzonder secuur proces heeft doorlopen, waar middels participatie met de betrokken belanghebbenden en in het bijzonder de joodse organisaties, gekozen is voor een zorgvuldige inpassing. De cultuurhistorische waarden worden in de hybride variant behouden door de keuze bouwdeel 1 van blok 1 te renoveren. Er wordt, op verzoek van de betrokken joodse organisaties, de nadruk gelegd op de glorietijd van HWV. Ymere honoreert dit verzoek door in haar hybride plan het bouwdeel aan de Maritzstraat zorgvuldig te renoveren, met behoud van het karakteristiek metselwerk, tegeltableaus van de HWV en de gevelsteen van de eerstesteenlegging in 1917. Door voor bouwdelen 2 en 3 van blok 1 te kiezen voor sloop-nieuwbouw kan Ymere extra (sociale) woningen en woonkwaliteit toevoegen en voldoen aan de woningbouwopgave die er ligt voor de stad. Door in de nieuwbouw de contouren van de naoorlogse woningen terug te brengen, blijft ook dit verhaal afleesbaar. Het dagelijks bestuur is ervan overtuigd dat Ymere een zorgvuldig participatietraject heeft doorlopen en dat wanneer de betrokken joodse organisaties aangeven vooral veel waarde te hechten aan de glorietijd van de HWV, aan het behoud van de beeldbepalende en historische gevel aan de Maritzstraat, dit de taak is van Ymere deze te behouden. Iets wat Ymere in haar plannen voor de hybride variant ook onderstreept.

Verder is het te prijzen dat Ymere met participatie tot voorliggend plan met bijbehorende belangenafweging kan komen en ook nog (sociale) woningen kan toevoegen aan de Amsterdamse woningvoorraad alsook bestaande (sociale) woningen kan renoveren naar de eisen anno nu.

Ook waardeert het dagelijks bestuur dat Ymere de extra zorgplicht die een gemeentelijk monument met zich meebrengt graag op zich zal nemen. Wel verwijst het dagelijks bestuur Ymere nog terug naar het advies van de Integrale Commissie waaraan zij refereert in haar zienswijze. Na de overgenomen quote in haar zienswijze van het advies staat ook de zin "Daarbij worden de volgende opmerkingen en

aanbevelingen meegegeven". Het dagelijks bestuur heeft er vertrouwen in dat Ymere ook nog aan de slag gaat met de meegegeven opmerkingen en aanbevelingen.

Zienswijze Erfgoedvereniging Heemschut en Het Cuypersgenootschap (d.d. 21-7-2025)
Op 15 april 2025 werd door Ymere meegedeeld dat er sloopplannen zijn voor het gedeelte van blok 1 ter hoogte van de Spitskopstraat ten behoeve van nieuwe en meer woningen. Daarmee zal een tastbaar en uniek deel van de bewogen geschiedenis van het complex verloren zal gaan. Zowel Monumenten en Archeologie als de Commissie Omgevingskwaliteit wijzen nadrukkelijk op de waarde van dit deel van het complex. Voor (gedeeltelijke) sloop is geen technische noodzaak, het gehele blok 1 kan op dezelfde zorgvuldige wijze als bij blok 2 is gebeurd worden gerenoveerd. Dat komt ook de architectonisch/stedenbouwkundige samenhang ten goede.

Gedurende de bezetting werd het Bouwfonds van Handwerkers Vriendenkring aangemerkt als Joodse stichting, die onder beheer gesteld en uiteindelijk geliquideerd diende te worden. Hoewel het gemeentebestuur er niet op zat te wachten om de woningen van HWV over te nemen, gebeurde dat toch – bij akte van overdracht op 7 september 1942. Na de oorlog werd voor het Bouwfonds HWV geen rechtsherstel aangevraagd en bleef de gemeente zonder enige compensatie o.i.d. eigenaar van dit voormalige particulier bezit. (zie H. Piersma en J. Kemperman, Openstaande rekeningen. De gemeente Amsterdam en de gevolgen van roof en rechtsherstel, 1940-1950, Amsterdam 2015, p. 100- 105). Ook deze overdracht behoort tot de tragische geschiedenis van het complex. Het schept de morele verplichting om behoedzaam om te gaan met deze erfenis en het complex zorgvuldig, zonder ingrijpende en onnodige sloop-nieuwbouw, te renoveren.

Ymere heeft een bijzonder secuur proces doorlopen, waar middels participatie met de betrokken belanghebbenden en in het bijzonder de joodse organisaties, gekozen is voor een zorgvuldige inpassing. De cultuurhistorische waarden worden in de hybride variant behouden door de keuze bouwdeel 1 van blok 1 te renoveren. Er wordt, op verzoek van de betrokken joodse organisaties, de nadruk gelegd op de glorietijd van HWV. Ymere honoreert dit verzoek door in haar hybride plan het bouwdeel aan de Maritzstraat zorgvuldig te renoveren, met behoud van het karakteristiek metselwerk, tegeltableaus van de HWV en de gevelsteen van de eerstesteenlegging in 1917. Door voor bouwdelen 2 en 3 van blok 1 te kiezen voor sloop-nieuwbouw kan Ymere extra (sociale) woningen en woonkwaliteit toevoegen en voldoen aan de woningbouwopgave die er ligt voor de stad. Door in de nieuwbouw de contouren van de naoorlogse woningen terug te brengen, blijft ook dit verhaal afleesbaar. Het dagelijks bestuur heeft er vertrouwen in dat Ymere een zorgvuldig participatietraject heeft doorlopen en dat wanneer de betrokken joodse organisaties aangeven vooral veel waarde te hechten aan de glorietijd van de HWV, aan het behoud van de beeldbepalende en historische gevel aan de Maritzstraat, dit de taak is van Ymere deze te behouden. Iets wat Ymere in haar plannen voor de hybride variant ook onderstreept.

Conclusie
Gezien de geconstateerde monumentale waarden in de beschrijving en gelet op het positieve advies van de COK alsook de ingediende zienswijzen is er voldoende grondslag een belangenafweging te maken en blok 2 en 5 aan de Tugelaweg aan te wijzen als gemeentelijk monument. Ook bouwdeel 1 van blok 1 aan de Tugelaweg wordt aangewezen als gemeentelijk monument. Bouwdelen 2 en 3 van blok 1 worden niet aangewezen als gemeentelijk monument.